

Uit de literatuur

Niek Kerkhoff, Paul Storm & Lars van de Hoek Ostende

BRÄUER, G. & SMITH, F.H.: Continuity or Replacement: Controversies in *Homo sapiens* evolution. A.A. Balkema Publishers, Rotterdam. pp. 315, Hfl. 150/\$85.00/L47

De bundel "Continuity or Replacement" is het laatst verschenen werk over de evolutie van de moderne mens. De bundel is het resultaat van een symposium in 1988 te Zagreb gehouden en reflecteert de bijdrage van 25 wetenschappers. Het boek is een "hardback", gevuld met glad papier en geïllustreerd met tabellen, figuren en foto's. Al die aandacht voor één soort? De leek zal hoogstwaarschijnlijk een enorme hoeveelheid inzicht verwachten omtrent het verloop van onze evolutie. Helaas is dit niet het geval. Volgens sommigen is de wetenschap niet eens in staat om een bevredigende definitie te geven van de soort die we bediscussiëren.

De discussie omtrent de oorsprong van *Homo sapiens* cirkelt rond de vraag zoals deze naar voren wordt gebracht door de titel van de bundel: continuïteit of vervanging? Dienovereenkomstig kunnen hypothesen worden ingedeeld in twee tegenover elkaar staande modellen: "Single Origin Model" (benadrukt vervanging) en het "Multiregional Evolution Model" (benadrukt lokale continuïteit). Varianten van beide extreme modellen accepteren een meer of mindere mate van "gene flow" tussen de verschillende gebieden, om de huidige variatie bij de mens te verklaren. Men kan zich afvragen of wetenschappers alternatieven serieus overwegen; of is de antropologische wereld blijven steken in een "prestige slag" tussen de twee modellen?

Niet alle auteurs die werken aan de vraag omtrent onze oorsprong nemen overduidelijk deel aan de discussie. Sommigen verschaffen alleen munitie voor de strijd; anderen fluisteren voorzichtig hun geprefereerde model. De media schenkt vrijwel alleen aandacht aan de "echte gladiatoren" met hun duidelijke en ondubbelzinnige theorieën. Helaas gaan er voor de leek op die manier heel wat nuances verloren. Het voordeel van de bundel is dat het genuanceerde beeld niet in het "strijdgewoel" ten onder is gegaan. De 21 hoofdstukken van de bundel kunnen worden ingedeeld in de volgende onderwerpen: paleoantropologie, archeologie en genetika. Ze beslaan de volgende gebieden: Afrika, Europa, Azië en Australië.

In de bundel "Continuity or Replacement" komen niet alle zaken omtrent de oorsprong en evolutie van de moderne mens even uitgebreid aan bod. De bundel geeft een bevredigend overzicht van de verschillende onderwerpen en de huidige discussiepunten. In het boek worden nieuwe ontdekkingen en interessante ideeën naar voren gebracht. Voor diegenen die in algemene zin gefascineerd zijn door de evolutie van mensachtigen en diegenen die een speciale interesse hebben in de evo-

lutie van *Homo sapiens*, is deze bundel een aanwinst en kan zeker worden aanbevolen.

N.K. & P.S.

IN DE BODEM VAN DRENTHE, GEOLOGISCHE GIDS VOOR DRENTHE. Uitg. Lingua Terrae, Postbus 1001 AL Amsterdam. ISBN 9074417 01 9.

In juli is bij uitgeverij Lingua Terrae verschenen In de bodem van Drenthe, Geologische gids voor Drenthe. Een boek van 286 pagina's en met meer dan 80 foto's, waarvan 20 in kleur. De omslag vermeldt:

De bodem van Drenthe levert veel op. Uit de diepte komen olie en gas, tot op een diepte van meer dan 50 m wordt zand en grind gewonnen, en aan het oppervlak, om maar iets te noemen, speelt de archeoloog naar overblijfselen van voorbije culturen. In deze gids van de bodem van Drenthe komen deze, en vele andere onderwerpen aan bod.

Een tiental auteurs, ieder specialist op zijn vakgebied, beschrijft de ontstaansgeschiedenis van de Drenthse bodem over een periode van 300 miljoen jaar en het landschap dat zich daarop ontwikkeld heeft; gedurende de laatste 10.000 jaar mede onder invloed van de mens. Er wordt niet verondersteld dat de lezer een uitgebreide voorkennis bezit. In het boek worden de huidige kennis en moderne ontwikkelingen van de betreffende onderzoeksgebieden toegankelijk gemaakt voor de geïnteresseerde leek en beginnende amateur-geoloog. Een aantal excursiebeschrijvingen leidt degene die de materie ook in natura wil proeven langs geologisch en archeologisch belangwekkende verschijnselen en monumenten.

In de bodem van Drenthe, Geologische gids voor Drenthe is onder redactie van M. Rappol tot stand gekomen en is in drie thema's ingedeeld:

- Geologische geschiedenis van Drenthe met beschouwingen over o.m. het Tertiair, het Vroeg- en Midden Pleistoceen, het Saalien, de laatste IJstijd en het Holocene;
- Thematische onderwerpen, als Zwerfstenen, verweering, Zoogdieren uit de Drenthse bodem, Drenthe voor het begin van de jaartelling en Drenthe's aardkundig landschap;
- Een overzicht van excursiemogelijkheden.

De winkelprijs van dit aantrekkelijke boek bedraagt f 39,50. Leden van de WPZ kunnen dit boek voor f 35,- inclusief verzendkosten verkrijgen door overmaking van dit bedrag (of een veelvoud daarvan voor meerdere exemplaren) op girorekening 1723729 t.n.v. Lingua Terrae, Postbus 3697, 1001 AL Amsterdam onder vermelding van "Boek Drenthe".

INTERNATIONAL JOURNAL OF OSTEOARCHAEOLOGY
Uitg. John Wiley & Sons Limited, Baffins Lane, Chichester West Sussex, PO 19 1UD England. ISSN 1047-482 X

Van uitgeverij John Wiley & Sons Limited, Engeland, ontvingen wij het nieuwe blad International Journal of Osteoarchaeology. Het proefnummer dat wij ontvingen betreft Volume 2, number 1. Om een indruk te geven van de aard van de opgenomen artikelen laten wij hier de inhoudsopgave volgen:

- * Two Late Neolithic skeletons, a recent discovery in The Netherlands.
- * The removal estimator: A probable numbers' statistic that requires no matching.
- * The identification of chronic ear disease in the dried skull.
- * The diagnosis of pituitary disease from human skeletal remains.
- * Impression and replica methods for studying hypoplasia and perikymata on human tooth crown surfaces from archaeological sites.
- * Bone survival: the effects of sedimentary abrasion and trampling on fresh and cooked bone.
- * Burial of an early 19th century suicide in the Crypt of St. Bride's Church, Fleet Street.
- * The archaeology of town and country: Economic connexions and environmental contrasts.

Het blad heeft een omvang van 100 pagina's en staat onder redactie van Ann Stirling en Dr Tony Waldron van het Institute of Archaeology in Londen. De titels van de artikelen in het hier besproken nummer geven aan, dat dit blad vooral bedoeld is voor wetenschappers die zich bezig houden met van de archeologie afgeleide onderzoeksrichtingen. Dit wil niet zeggen, dat het gebodene voor nietberoepsmatig geïnteresseerden niet van belang zou zijn.

Juist in dit nummer valt vooral het eerstgenoemde artikel (14 pagina's) op, dat geschreven is door J.M. Pasveer en H.T. Uytterschaut van de Universiteit van Groningen, afdeling Anatomie en Embryologie. De auteurs bespreken de vondst van twee Laat-Neolithische skeletten (ca 4500 BP) in Noord Holland, in Sijbekarspel en Hoogwoud in de jaren 1989 en 1990. Zij beschrijven de methode waarmee sekse en leeftijd van de overblijfselen konden worden bepaald. De uitkomsten van het onderzoek aan de gebitten geven belangrijke informatie over de voedingsgewoonten van beide individuen. Zo kon worden vastgesteld, dat de kauwvlakken van de kiezen bij onderzoek met een scanning electronen microscoop meer beschadigingen vertonen dan bij recent vergelijkingsmateriaal het geval is. Deze beschadigingen wijzen op een hardere soort voedsel.

Een voor paleontologen interessant artikel is geschreven door M.J. Beasley, W.A.B. Brown en A.J. Legge, getiteld: Incremental banding in dental cementum.

In slijpplaatjes van worteldelen van kiezen zijn "winterlijnen" zichtbaar waardoor de ouderdom van het individu bij de dood kan worden vastgesteld. De auteurs beschrijven de uitkomsten van hun onderzoeken aan recente runderen in vergelijking met *Bos taurus* uit de Bronstijd.

De prijs van dit goed verzorgde en van veel goede foto's voorziene tijdschrift is voor particulieren wat aan de hoge kant (\$ 160,- per jaar voor 4 nummer). Instituten zullen dit blad in hun bibliotheek zeker niet willen missen.

N.C.K.

McGOWAN, C. 1991. Dinosaurs, spitfires and seadragons. 363 pp. Harvard University Press. London. ISBN 0.674.20769.6. ca. f 75,-

In dit boek gaat McGowan niet zozeer in op de vraag wat voor beesten dinosauriërs waren, maar veel meer hoe deze rare dieren functioneerden. Dat maakt dit boek ideaal voor ieder die eens wat verder lezen dan de gemiddelde dino-literatuur. De zakelijke aanpak van het boek maakt de dinosauriërs meer dan alleen maar angstaanjagende monsters.

McGowan begint met een reeks basale principes uit de mechanica uit te leggen. Voordat hij zich richt op de reuzenreptielen kijkt hij eerst hoe recente dieren bepaalde mechanische en fysiologische problemen oplossen. Hoe sauropoden (*Diplodocus*, *Brachiosaurus*) konden leven met een enorm lichaam en een lange nek wordt bijvoorbeeld uitgelegd aan de hand van de olifant en de giraf. Om de zwembewegingen van de vishagedis *Ichtyosaurus* te reconstrueren wordt eerst de mechanische werking van een haaiestaart geheel ontleed en de *Pteranodon* wordt uitgelegd aan de hand van een vergelijking tussen de Spitfire en de Messerschmidt. Daarna kijkt McGowan wat de gevolgen zijn van de mechanische problemen voor de levenswijze van de reuzereptielen. De vraag of dinosauriërs warm- of koudbloedig zijn en de achtergrond achter het uitsterven van deze dieren ontbreken uiteraard niet. Het boek is met name zo overzichtelijk, doordat McGowan slechts in uitzonderingsgevallen diep op een specifieke soort ingaat. Het is daarom jammer dat hij bij zijn eigen specialisme, de *Ichtyosauriërs*, de evolutie van de groep zeer gedetailleerd weergeeft. Een hoofdstuk waarin hij ze vergelijkt met andere zeedraken, zoals de *Plesiosaurus* en de *maashagedis*, had beter in de sfeer van het boek gepast.

Ondanks dat de materie vrij moeilijk is, maakt de gemakkelijke schrijfstijl van McGowan "Dinosaurs, spitfires and seadragons" een aangenaam boek om kennis te maken met de wereld van de mesozoïsche reuzenreptielen.

L.v.d.H.O.